

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

УДК 801.8 + 811
ББК 81.2(4Укр)я5
Є27

Друк за ухвалою вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 7 від 26.12.2024 року)

Редакційна колегія:

Євтушина Т. О. – к.філол.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – технічний секретар;
Прокопенко Л. І. – к.пед.н., доц., завідувач кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – відповідальний редактор;
Босак Н. Ф. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін;
Горіна Ж. Д. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-
Подільського національного університету імені Івана Огієнка;
Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної
реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Є27 Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і перспективи розвитку: матеріали
Ювілейної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців (м. Одеса,
06-07 грудня 2024 р.) [Електронне видання]: зб. тез доп. / редкол. Т. О. Євтушина,
Л.І.Прокопенко, Ж.Д.Горіна, Н.Ф.Босак. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2024. 187 с.

У збірнику вміщено доповіді учасників Ювілейної Всеукраїнської науково-
практичної конференції молодих науковців «Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і
перспективи розвитку» (м. Одеса, 06-07 грудня 2024 р.). Матеріали збірника можуть бути
корисними для широкої філологічної аудиторії.

*За зміст тез, достовірність цитувань та оригінальність викладення матеріалу
відповідальність несуть автори*

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», 2024
© Автори статей, 2024

<i>Міхєєва Анастасія</i> Мовленнєві особливості відгуку на прочитану книжку як жанру соціальних мереж (на матеріалі Facebook)	103
<i>Молчанова Карина</i> Вплив емоційного інтелекту викладача на академічну успішність здобувачів освіти	106
<i>Нестерович Юліана</i> Аксіологічний компонент концепту «Зрадник» (на матеріалі роману С. Жадана «Інтернат»)	111
<i>Нікітенко Ольга</i> Інструменти стимулювання читацької активності здобувачів загальної середньої освіти	116
<i>Пасічник Марія</i> Інтелект-карти в роботі над розвитком читацьких компетентностей шестикласників	120
<i>Плечко Антоніна</i> Загальна характеристика термінологічних словників із лісництва початку ХХІ століття	125
<i>Потернак Всеволод</i> Неофіційні номінації політиків в українському медіадискурсі (на матеріалі інтернет видань 2014–2023 років)	130
<i>Савостян Марія</i> Формування пізнавального інтересу в учнів на уроках української мови	133
<i>Телюк Софія</i> Організація роботи семикласників з відеотекстом на уроці української літератури	136
<i>Тимків Анастасія</i> Функціонально-стилістичний потенціал метафор російсько-української війни в інтернет-дискурсі	140
<i>Тіяра Катерина</i> Мовні домінанти поетичної мови Сергія Жадана	146

Чорна Ж. Лінгвофраземна аксіологія: парадигмальнокатегорійний вимір : монографія. Вінниця, 2016. 413 с. 6. Приходько Г. Оцінний компонент у семантичній структурі слова. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні студії*. Житомир, 2009. Вип. 45. С. 44-47. 7. Сорокін С., Безручко Є. Вербалізація аксіологічного концепту KADER (ДОЛЯ) у турецькій мовній картині світу. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2022. Вип. 23. Т. 1. С. 171-177.

Ольга Нікітенко,
здобувач (другого) магістерського рівня вищої освіти 1 року
навчання історико-філологічного факультету
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Науковий керівник: к.пед.н., доц. Ж. Д. Горіна

ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація: У статті окреслено можливі підходи до оновлення змісту мовно-літературної освітньої галузі, які сприяють розвитку критичного мислення здобувачів загальної середньої освіти, забезпечують активізацію їхньої пізнавальної, пошукової, креативної діяльності в умовах дистанційної і змішаної форм навчання. Розглянуто й апробовано графічні інструменти щодо стимулювання читачької активності учнів на уроках української літератури, зокрема технологію кластера і метод «Дерева передбачень (рішень)».

Ключові слова: читачька активність, кластер, «Дерева передбачень (рішень)»

Abstract: The article outlines possible approaches to the updating the content of the linguistic and literary educational field, which contribute to the development of critical thinking of students of general secondary education, ensure the activation of their cognitive, searching, creative activities in the conditions of distance and mixed forms of education. Graphical tools for stimulating students' reading activity in Ukrainian literature lessons in particular, cluster technology and the "Prediction (decision) tree" method, were considered and tested.

Key words: students' reading activity, cluster technology, "Prediction (decision) tree" method

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Модернізація навчального процесу в закладах загальної середньої освіти, зокрема й мовно-літературної освітньої галузі, сьогодні базується на засадах реалізації компетентнісного, інтегрованого, діяльнісного підходу до навчання. Запровадження нових концептуальних ідей Нової української школи, таких інноваційних освітніх технологій, як проєктна технологія, технологія розвитку критичного мислення, які забезпечують активізацію пізнавальної, пошукової діяльності учня, реалізацію навчання через дослідження, так само й уможливають ефективну реалізацію реформ в умовах дистанційної і змішаної форм навчання, що врегульовано законом України «Про освіту» (2017), Концепцією нової української школи (2016) та прописано в проєкті Державного стандарту базової середньої освіти (2019).

Аналіз наукових досліджень, у яких розглянуто порушену проблему. Критичний аналіз наукового і методичного фонду засвідчив, що ефективність

мовно-літературної освіти в сучасній школі значним чином залежить не лише від структурованості календарно-тематичного планування та компетентності вчителя-словесника в презентації навчального матеріалу, а й від безпосередньої участі і зацікавленості самих учнів. Тому впровадження новітніх інтерактивних форм навчання, структурування інформації із використанням інноваційних технологій дають змогу якісно оновити формат традиційних уроків з української мови української та зарубіжної літератури, розширити спектр допоміжних дидактичних засобів навчання (О. Ісаєва, А. Пройдаков, Т. Яценко, Л. Овдійчук, О. Семенов, С. Омельчук, Л. Пироженко, О. Пометун, С. Шаров, С. Бондар, О. Попова). Інтерактивні інструменти не лише допомагають інакше структурувати навчальний матеріал, а насамперед зацікавлюють школярів мистецтвом слова, позаяк стимулюють читацьку активність, мотивують до читання художніх творів і розкривають творчий потенціал кожного учня.

Мета дослідження полягає в апробації графічних інструментів щодо стимулювання читацької активності учнів на уроках української літератури, зокрема технології кластера і методу «Дерево передбачень (рішень)».

Викладення основного матеріалу. У науково-педагогічному дискурсі давно визнано той факт, що на процес розвитку пізнавальних інтересів учнів впливають різні чинники: психологічні (позитивні емоції, комфортне спілкування під час навчально-виховного процесу; вольові якості школярів до подолання перешкод; вікові особливості учнів, певний хист, здібність до чогось); освітні (цікава інформація, завдання, які викликають зацікавленість або, навпаки, інтелектуальні труднощі); процесуальні (зміст, методи і прийоми, формат взаємодії вчителя з учнями); соціальні (вплив батьків, стосунки з друзями й однокласниками, інтернет і віртуальне спілкування тощо). За дефініцією з психологічного словника: «Інтерес

– це часткова скерованість суб'єкта на певний об'єкт або діяльність, який викликається позитивним, загадковим ставленням, емоційною привабливістю» [4, 128]. Читацький інтерес, активність, яку школярі виявляють на уроках літератури формуються внаслідок їхньої пізнавальної діяльності і для того, щоб сучасне цифрове покоління учнів дійсно прагнуло читати, їм необхідна потужна мотивація.

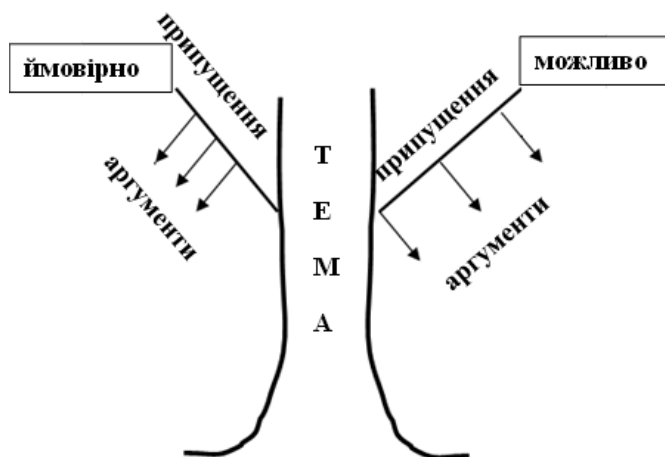
За різними статистичними даними, на які покликаються різні освітні, громадські інституції, книговидавці, вчені-методисти і вчителі-практики, читання художніх творів давно перестало бути престижною культурно-дозвіллевою звичкою сучасних учнів. Нещодавно, досліджуючи читацькі інтереси підлітків і місце нової культури читання старшокласників в інформаційну епоху, Ж. Д. Горіна, О. А. Копусь дійшли висновку, що «головним джерелом отримання інформації для учнівської молоді є: Інтернет – 88%, на другому місці – спілкування з друзями, однолітками – 36%, книжки – 28%, ЗМІ – 20% <...> родина, як перша ланка соціалізації, багато в чому формує читацькі інтереси, а також вплив сім'ї, зокрема батьків, родичів досить помітний, оскільки від них часто залежить, чи сформується в людини з дитинства інтерес до книги і взагалі до читання як культурної звички»

[1, 136-137]. УІК подає такі відсоткові пропорції щоденного дозвілля українських підлітків:

Так само суттєво знижується учнівський рівень якості читання і читацької грамотності, адже пріоритетними стають електронні, аудіовізуальні формати тексту з помітним переважанням розважальної мотивації та видовищності контенту, як про це йдеться у висновках PISA [7]. Означене спонукає до пошуку інструментів стимулювання читацької активності здобувачів ЗЗСО.

«Сучасні засоби навчання й вивчення мови і літератури, розраховані на аудіовізуальне сприймання інформації, давно увійшли до складу комп'ютерних мультимедійних технологій, які використовують учителі в мовно-літературній освітній практиці, комбінуючи традиційні методи з інтерактивними прийомами стимулювання навчальної і дослідницької діяльності учнів, як-от: інтелект-карти, інфографіка, віммельбухи, лепбуки, хмарка-слів, фрагменти художніх, документальних, мультиплікаційних стрічок, відеосюжети з веб-ресурсів, мобільні застосунки з плей- і подкастами, кроссенс, сенкан і т.ін.» [2, 235-236]. Не менш дієвим інструментом візуалізації щодо стимулювання читацької активності учнів на шкільних уроках української літератури, який належить до технології «Читання і письмо для розвитку критичного мислення», є кластер (певна манера й технічний

спосіб створення схеми) – графічні систематизатори, які дозволяють проілюструвати декілька різних типів зв'язків між виучуваними об'єктами та явищами. У центрі аркушу пишемо слово (основна тема, проблема твору, ім'я головного персонажа і т.ін.). Потім навколо цього слова записуємо інші ключові слова або речення, які з ним асоціюються. Це допомагає створити колективне уявлення, наприклад, про головного героя, який він за характером, вчинками, допомагає

висловити припущення щодо розвитку сюжетної лінії в оповіданні, новелі, повісті, поезії. Правила роботи можуть бути такі: стовбур дерева – тема, гілки – припущення, які ведуться по двох основних напрямках – «можливо» та «ймовірно» (кількість «гілок» не обмежена), і, нарешті, «листя» – обґрунтування цих припущень, аргументи на користь тієї або тої думки (див. мал.). Інфографіка кластер-методу може бути абсолютно довільною, головне, щоб вона сприяла кращому засвоєнню і систематизації вивченого матеріалу, розвивала асоціативне мислення, надалі поліпшувала читацьку рецепцію.

Зразки створення кластера або «Дерева передбачень (рішень)»:

1. Посередині чистого аркушу (класної дошки), е-документа Word тощо, записуємо ключове слово чи речення з теми.

2. Навколо нього – наступні слова чи речення, які доповнюють, поглиблюють, розширюють тему.

3. Довкола записаних слів графічно встановлюємо нові логічні зв'язки.

До прикладу, під час аналізу Шевченкової поеми «Катерина» (9 кл.) пропонуємо учням розмістити в центрі кластера тему «Трагедія жіночої долі», а від неї вже вимальовувати гілки, які розкривають різні аспекти цієї проблеми:

- соціальні проблеми, порушені у творі;
- ставлення до жінок у суспільстві та в сім'ї;
- кохання і зрада;
- сімейні традиції, осуд, вигнання;
- моральна відповідальність перед нормами суспільства тощо.

Технологію кластера або методу «Дерева передбачень (рішень)» можна використовувати як на етапі початку аналізу художнього твору, так і на основному етапі уроку або під час рефлексії, оскільки «залежно від мети уроку, здатності учнів та їхнього рівня підготовки, вчитель організує індивідуальну самостійну роботу учнів чи колективну діяльність як загальне спільне обговорення» [3, 121]. Наприклад, метод «Дерево передбачень (рішень)» пропонуємо учням перед читанням поезії Ірини Жиленко «Жар-птиця» (6 кл.):

«Дерево передбачень» за поезією І.Жиленко «Жар-птиця»

• Що, на вашу думку, може статися далі з Жар-птицею?	
• Ймовірно	• Можливо
• ОДУЖАЄ	• НЕ ПОВЕРНЕТЬСЯ, ОБРАЗИТЬСЯ
освітить столицю знову; даруватиме радість людям; добро перемагатиме над злом; у місті пануватиме толерантне ставлення до інших: ну то й що, щовони не схожі на мене.	столиця не буде осяяна дивовижним світлом; життя людей знов буде сірим і буденним; зло святкуватиме свою перемогу; заздрощі і ненависть до інших знов будуть мати місце в житті людей.

Пропонована блок-схема орієнтована виключно на назву ліричного твору і пропонує передбачити ймовірні варіанти його змісту, сприяє розвитку творчої уяви у змалюванні художнього образу цього сонячного, казкового птаха, налаштовує увагу на головну ідею: у світі завжди протиставлено добро і зло, але всупереч усьому завжди перемагає світле, справжнє і життєстверджувальне.

Висновки. Завдяки різноманітним інтерактивним, комп'ютерним і веб-технологіям освітній процес орієнтується на читацькі запити і реальні потреби сучасного читача підліткового віку. Так, технологія кластера допоможе учневі нелінійно представити власні думки, ідеї, вибудувати систему аргументації. Формат кластера може бути різним: це і «гроно», коли найбільший розвиток отримує одна з ідей, і рівномірне «розкидання» ідей навколо головної теми (кластер-жмуток), і кластер-питання, і т.ін. Інфографіка методу «Дерево передбачень (рішень)» додатково сприяє встановлюванню логічних зв'язків. Дуже важливо, щоб учні могли виявити якомога більше взаємозв'язків. Доречна для візуалізації процесу ухвалення рішень у проблемній ситуації, коли неможливо дати просту чи однозначну відповідь на поставлене завдання.

Література

1. Горіна Ж. Д., Копусь О. А. Місце культури читання в житті учнівської молоді. *Українські студії в європейському контексті*. 2024. № 8. С. 135-143. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/conference/zb_vol8_2024.pdf#page=135
2. Горіна Ж., Босак Н., Діхтяр А. Буктрейлер до балади Тараса Шевченка «Тополя» як інструмент стимулювання читацької активності учнів. *Український світ у наукових парадигмах*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків, 2024. Вип. 11. С. 235-241. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f7f1a79b-592f-4a13-a3f0-08a8ec2759d6/content>
3. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За ред. О. М. Пехоти. К.: А.С.К., 2004. 225 с.
4. Психологічний словник / Авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова/ За ред. Н.А.Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007. 274 с.
5. Презентація до уроку на тему «Ірина Жиленко «Жар-птиця»: освітній прєкт «На Урок» 2022. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-irina-zhilenko-zhar-pticya-275222.html>
6. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія. Київ: Педагогічна думка, 2016. 360 с.
7. PISA: Читацька грамотність / Т.С.Вакулєнко та інші. Київ, 2017. 123 с. URL: https://kristti.com.ua/wp-content/uploads/2018/04/PISA_Reading.pdf

Марія Пасічник,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
4 року навчання філологічного факультету освітніх технологій
Київського національного лінгвістичного університету
Науковий керівник: к.пед.н., доц. О. А. Попова

ИНТЕЛЕКТ-КАРТИ У РОБОТІ НАД РОЗВИТКОМ ЧИТАЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ШЕСТИКЛАСНИКІВ

Наукове видання

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06-07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Збірник тез доповідей

Рецензенти:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Технічний секретар – Тетяна Євтушина

Формат 60x90/16.

УМ.-ДРУК. АРК. 6